

Jakob Helwig Daniel Schuman

Dissertatio Politica, De Bello

Rostochi[i]: Richelius, 1658

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn740015362>

Druck Freier Zugang

R u theol 1658

Helwigius, Jacobus, Praes
Resp. Schumann, Daniel

J

Praes. Helwigius Jacobus
Resp. Schumann, Daniel

R. M. theol. 1658

379 45
DISSERTATIO POLITICA,
DE
BELLO,

Quam
JUVANTE DEO PACIS,
Consentiente Amplissima Facultate Philosophica,
in Inchtâ Varniacâ,

PRÆSIDE,
VIRO

Praclarissimo ac Excellentissimo,

DN. M. JACOBO HELWIGIO,

SS. Theol. Candidato, ac vocat. Rect. Gymnas. Berlin:
dignissimo, Confalino, Fautore ac studiorum suorum
Promotore summopere suspiciendo,

Publicæ placidæq; Eruditorum limæ submitte

DANIEL Schuman/

Concensis Prussus,

AUTOR & RESPONDENS,

Ad diem proximum XVI. Januarii,

Anni recentis cIo Ioc LVIII.

In

Majori Philosophorum Acroaterio,
horis ab VII. antemeridianis.

ROSTOCHI

Typis Johannis Richelii, Senatûs Typog:

Directorio Político

BELL

Compañía de Seguros

1850

Dr. JACOB

Dr. JACOB

Dr. JACOB

Stamp

Dr. JACOB

JUVANTE PRINCIPE PACIS!

DE

BELLO

DISSERTATIO POLITICA.

Prooemium.

Biqve hodiè Hannibale est ante portas, nec ullus ferè datur orbis angulus, qui bellis non perstrepat. Tusorum bombus tympanorum, stridor lituum, clangor tubarum, sclopetorumq; mugitus omnium aures circumpulsat. Intrat oculos florentissimarum regionum, urbium, pagorum. sumus. Lacrimas ciet largissimas miseranda occisorum, mutilatorum & adrestim ab amplissimis reditibus redactorum facies. Territat mentes immanis illa barbaries ac savitia, quæ in Christiana exercetur viscera. Scilicet illa jam sunt, illa instant tempora, quibus complementum suum vaticina Salvatoris vox assequitur. Audiuntur bella & rumores bellorum, insurgit gens in gentem, & regnum in regnum. In bellico itaque quia versamur seculo, quo nemini non triste Belli nomen in ore est, quid mirum si & nos canamus bellicum? Scenæ servire si decorum est, quidnè nobis liceat, ubi bello flagrant omnia, de BELLO bellum movere. Morebimus certè in præfens, sed placidum, amicum & incruentum, quamvis de turbulento, cruento & hestico. Non Martes hîc videbis aut Hannibales, non uncas, hastas aut mucrones sed Clarissimorum in toga Virorum nomina, & mutuata ab his rationum momenta. Favereat expeditioni nostræ Dominus Exercituum!

A 2

De

DE BELLO itaqve disquisitur, auspicabimur more recepto ab explicatione nominis, tractationem nostram. Et originem quidem suam unde *Belli* vox arceffat, de eo non una omnium Philologorum est sententia. *Belo* illam nonnulli transcribunt, quem primum omnium gladii ferrei fabrefactionem & usum invenisse ac ostendisse mortalibus credunt. *Bello* alii h. e. *pulchro, bono & eleganti*: aut per *anaphrasin*, quod minimè bellum sit: quum mala longè plurima, si non per se, saltim per accidens secum vehat: aut *propter finem*, quod rei bellæ s. bonæ, pacis nimirum obtinendæ causa comparatum ac susceptum sit: aut *propter Adjectum*, quod bella ut plurimum ita gerantur, ut bella ex iis & pulcra spolia domum ferantur ac deportentur. Sunt & alii, qui commodius fieri censent, si à Græco *βέλος*, quod *telum* notat s. *jaculum*, vocem hanc deducant, eò quod in bello cum primis maximus telorum & armorum usus sit. Neque tamen probatur hoc illis, qui à *beluis* ob beluinam rabiem & lanienam in bellis exerceri solitam, Bellum volunt deductum. Nobis, si dicendum est quod sentimus, nulla harum notationum proba videretur & accurata. Allusiones eas esse, illoq; nomine tolerari posse non negamus. At pro derivationibus strictè & propriè dictis venditare non possumus. Antiquitatis enim Romanæ nisi floccifacere velimus auctoritatem, multò commodiorem & veriorem ab illa videbimus nobis exhiberi. Quod enim bellum nobis hodiè est, id *Duellum* erat antiquis, sicut bis dvis, & bonus duonus. Testem citamus Vatem Lyricum, qui de decennali bello Trojano differens, *lenti duelli* appellatione illud describit *l. i. Epist. ii. v. 7.* Ut ergò à duobus dicta Duelli vox est, ita & ipsius Belli, ex priori illa svavitatis & aurium causa, immutata. Licet enim in bello, non duæ solum personæ congregiantur, congregiuntur tamen duæ partes, duo exercitus.

II. Constat autem significationem vocis Belli non unius esse generis. Jam enim *generaliter* accipitur pro quavis contentione & rixa, sive ea inter personas intercedat publicas, sive privatas, inter se dimicantes. Jam *specialius* aut pro discordia Civili truculentiore & diuturniore Subditorum, sive inter sese, sive adversus Principem legitimum dimicantium, quam bellum aliàs internum s. Civile

vile

vile vocant; quale erat inter Abfolonem & Davidem, Syllam & Marium, Cæfarem & Pompejum: Aut pro tumultu & motu Subditorum aduersus Magistratum legitimum, cuius jugum sine præparatione & indictione excutiunt; qualis erat Israelitarum aduersus Rehabeamum I. Reg. XII. Jam *specialiffimè* pro iusta armorum publicorum aduersus extraneos & alienigenas contentione, quod bellum aliàs publicum f. externum dicitur. Nos hic missis prioribus acceptionibus, ultimam amplectimur, & ita Bellum describimus, quod sit *hostilis duorum publicorum exercituum, ad injuriam f. propulsandam f. vindicandam, à Magistratu, pacis retinendæ vel consequendæ causâ, legitime suscepta contentio.*

III. Atque tale bellum quoniam omni jure sit licitum, eò minus dubitamus, quòd leuiora animã uertimus esse fundamenta, quibus subvertere hanc sententiam multi & hoc nostro, & præteritis seculis sunt conati: Aciem horum ducunt Manichæi, quos Augustinus restatut bellum sua natura dixisse illicitum. Sequuntur Anabaptistæ, verbis non factis, omne bellum improbant. Accedit cum suo manipulo Weigelius, prolixam post se trahentes lixarum calonumq; turbam. Agmen tandem claudunt, quibus pestilentiores hæreticos mundi oculus vix unquam adspexit, Sociniani. Quorum sententiam expressurus Smalcius *contra Franziū p. 393. Quod, inquit, bella gerere liceat, negamus, & indignum Christiana pietate esse contendimus.* In horum verò omnium fundamenta quando inquirimus, ruinosã ea & lubrica esse deprehendimus, cum plerumq; aut vindictam publicam confundant cum privata, aut usum cum abusu. Nos cum saniori Theologorum pariter ac Politicorum Choro, nec *juri naturæ*, nec *gentium*, nec *divino* bellum repugnare asserimus. Inter prima enim naturæ (verba sunt Grøtiii l. 1. de Jure Bell. & Pac. c. 2) nihil est, quod bello repugnet, imò omnia potius ei favent. Nam & finis belli, vitæ membrorumq; conservatio, & rerum ad vitam utilium aut retentio aut acquisitio illis primis naturæ maxime convenit. Et vi ad eam rem si opus sit uti, nihil habet à primis naturæ dissentaneum, cum animantibus singulis vires idèò sint à naturâ attributæ, ut sibi tuendis iuandisq; sufficiant. Cum quibus facit, quod Romanæ eloquentiæ Dictator l. 1. de fin. fatetur, quod simul atq; natum est animal, ipsum

sibi concilietur, & commendetur ad se conservandum atque suum statum, & ad ea, quæ conservantia ejus status diligenda: alienetur verò ab interitu iisq; rebus quæ interitum videntur ipsi adferre.

IV. Hinc jam naturali ratione inter omnes homines constitutum illud jus est, & apud omnes peræquè custoditum (quam Juris gentium definitionem tradit Imperator *Inst. l. 1. tit. 2. §. 1.*) ut liceat vim illatam vi propulsare. Docent illud historiae & omnium populorum leges pariter atque mores. Unde illud Juris Romani pronunciatum *l. scientiam 45. §. 4. ff. ad legem Aquil. Vim vi defendere omnes leges, omniaq; jura permittunt.* Ex jure autem divino quot non suppetunt pro stabilienda thesi nostra testimonia? Ex solo veteri fœdere vel sexcenta colligere liceret & producere in aciem, siquidem id ferret præsentis instituti ratio. Excipiunt quidem contra illa nominati superius levis armaturæ milites, quod nihil ad Christianos faciant sub novo fœdere viventes, cum Evangelio è diametro adversentur, atque ita abolita sint & abrogata. At inepta planè & invalida est hæc exceptio, nec quicquam putidæ ac desperatæ causæ adfert præfidii. Ut enim taceamus, gratis & cum insigni petitione principii adferri, sublatum sub novo fœdere illud esse, quod ipsum jus naturæ & leges rectæ rationi conformes inculcant: præsto omninò sunt longè plurima etiam ex novo instrumento loca, in quibus bella haud obscurè legimus approbata, conf. cum primis *Luc. III, 14. cap. XIV, 31. Matth. VIII, 18. Act. X. 1.* De quorum genuino sensu explicando & à strophis fanaticorum istorum vindicando conf. DD. Theologos, Chémnitium *part. II. L. C. p. 173.* Gerhard. *de Magistr. polit. §. 379. 381.* Calov. *Socinianism. proflig. p. 995. seq. & alios.*

V. Belli autem susceptionem quando licitam statuimus, de eo loquimur bello, quod paulò antè descripsimus, h. e. *justo, necessario & legitimo.* Illegitima enim omnia, quocunqve tandem veniant nomine, aut quacunqve pingantur cerussa, detestanda merito veniunt, & improbanda penitus. Ad bellum autem justum & legitimum quatuor requiri communi ferè consensu & uno ore tradunt Politici: *Justum sc. & legitimum Autorem, legitimam causam, legitimum belligerandi modum, & legitimum finem.* Autor legitimus est Princeps.

Princeps vel Magistratus, qui superiorem non agnoscit. Superiorem enim qui habet, si ab alio afficiatur injuria, ad illum potest recurrere, & ab eo auxilium sibi ac opem adversus lædentem deprecari. Supremam autem potestatem qui obtinet, & Majestatem est præditus, sive Magistratus sit Monarchicus, sive Aristocraticus, s. Democraticus (neque enim soli Regi Majestas competit, sed & omni Reipubl. perfectæ) penes illum residet suscipiendi belli auctoritas. Cum enim bellum vindictæ publicæ s. divinitus mandata pars & summus gradus sit, hæc autem ad potestates supereminentes pertineat, *Rom. XIII. 4. I. Pet. II. 4.* Belli etiam & armorum jus non nisi illis tribuere licebit. Et cujus aliàs est, illud, quod ad perfectam Reipubl. administrationem in statu turbato pariter ac pacato requiritur, exequi quam summi Magistratus? Hic enim eo ipso, quod summus Magistratus est, præsumitur omne illud præstare & posse & debere: Cum aliàs frustra tam splendidum gereret titulum, & frustra omnis Reipubl. cura ipsi esset permissa. Hinc inter Regalia s. Jura Majestatis majora haud postremum apud Politicos locum obtinet jus trahendi arma, consistens non tantum in cura armamentarii publici, sed quoque in potestate disponendi & statuendi de indicendo ducendoq; bello. Hinc quoque Romulus præter alia munia, Regi Romanorum summum attribuit in bello Imperium, teste Dionys. Halicarn. *l. II. Antiq. Rom. p. 87.* Vid. Reinking. *de regim. Secul. & Eceles. l. II. class. III. cap. I. n. 10. & seqq.*

VI. Cum verò nulla regula tam firma sit, cui non aliqua deroget exceptio, ideò & hoc in loco certos quosdam casus excipiunt Politici, in quibus inconsulto Magistratu summo, inferiori etiam bellum adversus hostes suscipere liceat. Hos ad duo potissimum capita redigimus, si sc. summus Magistratus aut *absit*, aut *ab officio debito recedat*. *Præterea* fit, quando Hannibal est ante portas, periculumq; subito & opinione citius ingruit, nec moram ullam patitur. Tunc enim si summi Magistratus auxilium implorari deberet, illius verò copia tam citò fieri non posset, facile detrimentum irreparabile Respubl. caperet. In hoc itaque casu extrema illa necessitas sibi ipsi lex est, & inferiores etiam Magistratus arma cogit suscipere. *Posterior* duplici fit ratione. *Primum* quidem, quando

quando summus Magistratus, quamvis in auxilium vocetur, officii tamen sui immemor injuriam passos spe laetat inani, debitamque defensionem non praestat. Nam & tunc subditis Magistratus summi auxilio destitutis, se adversus vim intentatam aut illatam defendere licet. Poscit enim id jus naturæ, quod sui defensionem omnibus inculcat. Requirit præsentissimum periculum, cui nisi illa ratione eatur obviam, totalis metuenda erit excisio, ruina ac interitus. *Deinde* tunc quoque à debito officio recedere creditur Princeps s. Magistratus summus, quando manifestam exercet tyrannidem, ipsaque Reipubl. fundamenta convellit, & everfam illam cupit ac pessumdatam. Licet enim in hoc casu illis, qui merè sunt subiti, sicque jus gladii non habent, integrum non sit arma capere, illis tamen subditis, qui simul Magistratus subordinatim vicem sustinent, ac in partem sollicitudinis & curæ Reipubl. admissi sunt, convenit, sollicitè providere, ne Reipubl. aliquid patiatur detrimenti, & si aliter fieri non possit, captis pro salute ejus armis, vitæ suæ ac fortunis prospicere.

VII. Sed de Clericis & Personis Ecclesiasticis quid dicendum? Numquid & illis bellum licet suscipere ac indicere? Equidem in Synagoga Papali, illud negare, aut de eo saltim dubitare capitale foret. Hinc nihil Canonistis frequentius, quam jus belligerandi Papæ & Episcopis concedere. Et gesta superioribus Seculis à Pontifice & Clero Romano bella, quid docent aliud, quam eum jus bellandi sibi vindicasse? Enimverò quo jure illud fuerit factum, ex iis quæ diximus, non potest esse obscurum. Cum enim ad Jura Majestatis potestas tractandi arma spectet; Pontifex autem cum Clero suo Majestatem nullam habeat, sed Imperatori Romano sit subiectus, (quod probantem vid. Reinking. *de regim. Sec. & Eccl. l. I. class. II. c. 4. 5. 6.*) neque jus scribendi militem bellumque suscipiendi ei competit. Conf. D. Gerhard. *l. de Ministr. Eccl. § 195. seqq. & l. de Magistr. polit. § 398.* Atque idem de omnibus in universum personis Ecclesiasticis venit asserendum, cum eadem sit de illis quoque concludendi ratio. Imò verò in interesse quidem illas ita bello convenit, ut cum hoste confligant & pugnent. Aliud namque earum poscit munus, à militari munere distinctissimum, tam Objecte quam Fine & Officiis. Arma quidem ipsis sumenda sunt, sed

sed spiritualia non carnalia. Interesse bellis possunt, sed ut intra limites officii sui se coërceant, illudq; prædicatione verbi, administratione Sacramentorum & piis precibus exequantur. Alioqvi, sicut non licet militi suggestum conscendere, & munia Ecclesiastica exequi; Sic nec Ecclesiasticas personas decet officiis militaribus & occisioni hominum vacare. Neque enim probare possumus, quod Hæmonius *Disp. Polit. VII. p. 338.* existimat, *debere ministros Ecclesie in bello non tantum concionari, & mores hominum militantium observare & corrigere; sed quum possunt, pugnare, & ipsos quoque armatos, & quidem fortiter pro Rege suo, pro aris, pro focus, pro Republ. pro patria, in qua sunt Cives vel nati vel adscripti.* Interim si subitaneus casus & extrema necessitas postulet, defensio, quam jus naturæ ipsis imperat, etiam armata manu, illis non est illicita.

VIII. Non autem ad bellum justum & legitimum sufficit, ut à legitimo Autore suscipiatur, sed quoque ut *justa* illius suscepti adsint *caussa*. Ut enim supplicium illud non censetur justum, quo privatus aliquis capitis damnatur, nihil tale meritus: Ita nec bellum justum & legitimum, si causa ejus non adsit legitima & sufficiens. Est autem justa belli causa, nulla alia, nisi *injuria*, non quavis, sed *magna gravis & atrox*, non incerta & ambigua, sed *indubia & manifesta*. Ut enim non ob quodlibet leve & exiguum erratum, aut nondum satis probatum, pœnam capitis privato Magistratus decernit, si justus & æqui velit esse studiosus; Ita multò minus parva aliqua, nec satis certa injuria tam gravem & atrocem meretur vindictam. Itaque omni studio circumspiciendum Magistratui, & examinandum, sitne illata injuria tanti momenti, ut propter illam bello adoriri liceat inferentem. Si dubia adhuc illa sit, nec satis explorata, bellum decernere injustum est & nefas. Sin verò certa, tamen ne sic quidem statim ad arma profiliendum. Quin potius omnia prius tentanda media, & debita restitutio vel satisfactio à lædente pacificè petenda. Quod si tamen sic nihil proficiatur, nec ulla alia remedii spes adfulgeat, tunc demum urendum & secandum, Medicorum exemplo, qui non nisi extremè desperatis morbis extrema adhibent remedia.

IX. Quia autem *bellum* duplex est, *defensorium* sc. & *vindicatum*;

B

torium;

torium; Hinc causam etiam belli constituimus duplicem, defensivam & vindicatoriam. Illa est injuria nondum quidem illata, sed intentata s. subditis s. foederatis & Sociis. Subditi impetuntur, vel ob regionem, vel ob religionem. Regionem armis defendi debere, jus naturæ pariter ac gentium postulat. Tuetur speluncam suam leo, quam sibi delegit, nec patitur se ex ea proturbari. Et abjectissimæ Aviculæ pro nidulis suis, quos, ut tutiores essent, sibi construxerunt, ad mortem usque decertant. Patria verò quàm sancta sit omnibus gentibus observantia, tot testantur effata, quibus dulce & decorum esse pro Patria mori, eamque defendentibus locus in cælo destinatus dicitur. Ob Religionem verò tuendam, quin bellum suscipi possit, eò minus est dubitandum, quò certius est tendere illud ad conservandam DEI gloriam. Quamvis enim religio in se spirituale bonum sit, & propterea armis carnalibus & corporeis defendi non possit: Ipsum tamen religionis exercitium & cultus liber à vi externa & insultu impediendum rectè armis defenditur, velut loquitur Reink. l. II. class. III. c. 2. n. 3. Hinc Judæos legimus, Hierosolymas, cultumque in illis divinum restauraturos armasse se adversus hostes suos. Nechem. IV, 13. Non multùm dissimilis est ratio foederatorum sociorum, si & illorum religio vel regio periclitetur. Quia enim cum illis foedus in initum est mutue defensionis, ut auxilia præstentur equitum, peditum & navium, iidemque hostes & amici habeantur, fides omnino servanda est intemerata. Quod si verò foederati bellum suscipiant injustum, ad illud non obligatur Magistratus Christianus, ne alieni criminis se faciat participem. Cum autem nonnunquam contingat, ut duo vel plures Magistratus bella gerant, quibus foederatus est tertius, quæritur utri illorum auxilium ferri debeat? Ubi placet nobis responsio Dn. D. Micraelii in Reg. Pol. Scient. disp. XXVI. q. 5. Si inter se committuntur utrinque injustis causis, nulli; Sin pugnant adversus extraneos, præfertur cum quo antiquius est foedus. Cæterum quod de foederatis diximus, illud generatim de iis quoque omnibus dici posse videtur, qui vel vicinitatis, vel Christiani nominis, vel alio quovis communitatis vinculo sunt devincti. Postulat enim id lex tam naturæ, quam Christianismi, quæ ad Charitatem & mutuam defensionem omnes obstringit.

X. Causa belli vindicatoria est injuria jam illata. Hujus enim vindicatio

vindicatio vel idē Magistratui est permiffa, quia gladium gerere ad vindictam dicitur ab ipfo Paulo *Rom. XIII.* Cenfetur autem à Politicis, illata esse injuria, si bona per vim sint erepta, nec viâ juris recuperari possint: Si fœdera & pacta ab altera parte sint violata: Si legati, quos inviolabiles esse jus gentium requirit, contumeliosè fuerint tractati: Si publicorum flagitiorum vindicatio fuerit neglecta: Si conjunctio facta cum hostibus &c. Quibus addit Reink. *c. l. n. 30. seqq.* Si subditi sint contumaces, & judicio ordinario se submittere nolint, nec nisi armata manu contineri possint; Si sint rebelles & adversus Magistratum insurgant: Si transitus innoxius, qui jure humanæ societatis debetur, aut transeuntibus alimenta necessaria, etiam refuso pretio, denegentur. In quibus tamen omnibus, cautione insigni opus est, ne ex quavis injuria, etiam levicula effingatur belli causa. Propter varietatem enim circumstantiarum, quod semel justum est, alio tempore potest reddi injustum. Non itaque nisi probè ponderatis & expensis circumstantiis omnibus, & frustra tentatis remediis, de bello quicquàm decernendum.

XI. Sicut autem infinitis modis à vero & recto aberrare contingit, sic & longæ plurimæ dantur causæ pretextum tantum juris, & speciem justæ habentes, quæ propterea bellum justum non constituunt. Refert eas ad duo summa capita Sallustius bell. *Catil. princ. Avaritiam* sc. & *libidinem dominandi.* Tunc enim ubi vita hominum sine cupiditate agitabatur, & sua cuique satis placebant, pacem fuisse dicit: Postea verò, quàm libidinem dominandi cœperunt causam belli habere, maxumam gloriam in maximo imperio putare: Tum demum periculo atque negotiis compertum esse, in bello plurimum ingenium posse. In specie verò huc spectat metus incertus ex crescente vicini potentia, cupiditas melioris soli, negatum matrimonium in magna feminarum copia, imperandi pruritus & libido, commodum privatum, & alia quæ vide apud Hug. Grot. *de J. B. & P. l. II. c. 22.* & D. Micræl. *reg. polit. scient. disp. XX. th. XI.* Adnumeranda his etiam infidelitas gentilis & diversitas religionum. Nam neque hæc justæ suscipiendi belli causæ esse possunt, cum fides non hominis sed solius DEI donum sit, nec humanis armis sed Divina gratia propagari queat. Quam in rem egregium est & æterna memoria dignum, illud Stephani Regis Poloniae pronunciatum; *Nolle se consuetis dominari,*
B 2 *siquidem*

*siquidem solus DEUS hac sibi reservavit: Creare aliquid ex nihilo, nosse futurum, & dominari conscientijs. Et illud Maximiliani II. Imperatoris Romani; nullam majorem esse tyrannidem, quam imperare velle conscientijs. Non igitur probari potest immanis illa crudelitas, quam Hispani in Americanos, à quibus nunquam læsi erant, aut injuria adfecti, non ita multis abhinc annis exercuerunt; de qua vid. D. Micræl. *Synt. Hist. Polit. p. 957.* Nec satis rectè se habet illa quorundam opinio, qui adversus Turcas propter solam eorum impietatem bellum suscipi posse sunt persuasi. Rectius Hænonius p. 344. *Infidelitas, inquit, Turcas & Saracenos rerum dominio non privat: quia infidelitas non tollit jus humanum, ex quo rerum dominia descendunt.**

XII. Tertium, quod ad id, ut bellum sit legitimum, requiritur supra diximus, est *legitimus illud gerendi modus.* Requiritur adhuc I. *ut provida de adparatu bellico cum suscipiatur.* Adparatus autem bellici nomine intelligimus (1) *Pecuniam*, quam propterea nervum bellorum gerendorum haud ineptè dixeris. Ut enim sine nervis hominem ambulare posse Medici negant, dicente Petronio in *Satyr.* Ita nec bellum usquam progredi sine pecunia. Hæc opus est, sive suscipiendum adhuc bellum sit, sive susceptum. Illic ad scribendum militem s. extraneum s. domesticum. Hic ad continendum eundem in officio, & à rapinis ac devastationibus provinciarum cohibendum. (2) *Commeatum* s. annonam & rem frumentariam. De hac enim nisi maturè sollicitus sit Magistratus, milites unà cum jumentis suis fame exhausti stationes tuas deferent & vincuntur sine ferro, non ab hoste, sed ab ipsa natura. (3) *Instrumenta bellica*, sive illa sint arma, ut gladii, hastæ, bombardæ & machinæ fulminales (illis enim velut usu jam receptis in bello uti nihil prohibet) sive reliqua suppellex militaris, ut eurrus, funes, pali, ligones, secures &c. (4) *Maturam Civium ad tractationem armorum advectionem*, & in certos ordines digestionem. Quo nomine celebris est apud Livium & Florum Servius Tullius. (5) *Militum mercenariorum collectionem, instructionem & aurationem.*

XIII. Requiritur II. *ut bellum alteri parti legitime denuntietur.* Apud Romanos id munus erat Patris Patrati; fecialium principis, tradente Alex. ab Alex. *genial. dier. l. 5. c. 3. p. 254.* apud quem vide quanta solemnitate ac ceremonia bellum à Romanis indicium fuerit

erit hostib⁹. Inter cætera illius & hæc sunt, in rem præsentem facien-
tia: *Quod si cui bellum indicendum foret, aut pia & justa arma movenda,*
mos Romanus erat, prius res repeti, mox bellum denunciari: quippe quum
nullum putarent justum bellum, nisi quod rebus petitis geratur, aut antea
denunciatum foret, & solenni more indictum. Neque alia etiamnum
est Belli indicendi & denunciandi vel promulgandi ratio. Quam-
vis enim naturali jure, ubi aut vis illata arcetur, aut ab eo ipso, qui
deliquit, pœna deposcitur, nulla requiratur denunciatio, censente
Grotio l. III. c. III. n. 6. Unde Ælianus apud Platonem ait: *quod ad*
propulsandam vim suscipitur bellum, nõ à caduceatore sed à natura indici;
Jure tamen gentium omninò censetur necessaria. Estq; vel *conditio-*
nata, vel pura. Illa dicitur alio nomine clarigatio, à claritate vocis,
quâ olim fiebat: & conjungitur cum repetitione rerum, ut sc.
qui damnum fecit, reddere, aut satisfacere saltem jure feziali ju-
beatur, & nisi amicitiam sibi renunciari bellumq; fieri velit, ab ul-
teriori offensione deinceps abstineat. Quod si enim hæc ratione
impetratur satisfactio, quid opus est dubiam bellum aleam jacere?
Sin verò injustè illa denegatur, quid est quod contra vim sine vi fieri
possit. Hæc specialiter vocatur indictio aut edictum, fitq; cum aut
bellum jam alter intulit, aut ipsemet ea deliquit quæ pœnam me-
rentur. Utraque fit vel per *feziales* l. *præconem*, quem in vernacula
vocamus einen *Herold*; à Magistratu ad bellum denunciandum mis-
sum, qui fruitur jure legati & inviolabilis est: Vel per *litteras denun-*
ciationis, quas Germani vocant *Feind- und Absag- Brieffe*; per adole-
scentem nobilem atq; tubicinem mitti solitas. De quo & variis ve-
terum circa denunciationem ritibus vide Schönborn. *Polir. l. VI c. X*

XIV. Requiritur III. ut *actus bellici prudenter & fortiter institu-*
antur. Ad prudentiam spectat, ut disponatur exercitus per manipu-
los, cohortes & legiones, turmas item & decurias, sub suis quique
officiariis & præfectis, quorum nomina vid. apud Schönborn. l. VI.
c. XV. & Libenthalium *Coll. Pol. exerc. XIV. th. XXX. seq.* Cum enim
his in bello peccare non liceat, non minima certè prudentiæ belli-
cæ pars est, dignis atqve usu rerum & experientia merentibus offi-
cia militaria distribuere. Nec minima Prudentiæ pars est, quæ in
ordinanda acie, figendis castris, disponendis vallis, agendis excu-
biis & exercendo milite, debitisq; adficiendo aut *præmijs* aut *pœnis*

requiritur. In prioribus quinque partibus quâ utendum cautione sit, prolixè docent illi, qui de Geodæsia bellica & re militari ex professo scripserunt. *Premia* verò quibus adficiendi boni & fortes sunt, dicimus cum Hænonio *disp. polit. VII. rb. XX. & seq.* esse vel *honestatis* vel *utilitatis*. *Honestatis premia* sunt laus, nobilitas, dignitas, corona militaris, aliâq; honoraria similia, torques, armillæ, phalæreæ & hastæ. *Utilitatis* sunt vel *communia* vel *singularia*. *Illâ* vel *ordinaria*, stipendia sc. militaria promptè & tempestivè solvenda: Vel *extrordinaria*, ut præda hostium, agri, aliâq; dona & munera. Ubi tamen simpliciter probari non potest permissio illa, quâ Oppida & Urbes militibus dantur in prædam, pro ipsorum lubitu diripienda, eò quod præter alia plurima horrenda, quæ inde sequuntur, in tali direptione nullum omninò discrimen statuitur inter nocentes & innocentes, quod ipsum cum justitia vindicativa nequaquam congruit. *Hæc* sunt privilegia militum, quæ etiam beneficia dicuntur, & pertinent vel ad actum inter vivos, sicq; aut personas militum concernunt, aut res, aut utrasque; Vel ad ultimam voluntatem, ut prærogativæ in testamentis militaribus. *Quæ* omnia enumerata vide apud Schönborn *lib. VI. c. XXXI*. Utiautem probi & boni præmiis, sic refractarii & delinquentes sunt afficiendi *pænis*, sive gravioribus sc. levioribus, sc. capitalibus sive non capitalibus, pro commissorum delictorum numero & qualitate. Præter prudentiam verò si ulli virtuti, *fortitudini* certè maximus in bellis locus est. Et illa quidem cum in omnibus militibus locum habere debeat, præcipuè tamen in Imperatore requiritur. Nam ut rectè Melch. Junius *qvæst. polit. XXI. sub fin.* *Melior est exercitus Cervorum, duce Leone, quam Leonum, duce Cervo. Et cum exempla non minus, quam legibus homines ducantur, animosi & fortes redduntur milites, cum duces suos fortes conspiciunt.* Sed quæris: *Sitne viro forti in bello justo insidijs & strategematis uti licitum?* Nos ab affirmativa non abhorremus, dummodò strategemata illa fiant absque perfidia. Tunc enim nihil eis in bello utilius est, cum sine periculo & sanguine comparetur victoria. Unde non tantum apud gentes eorum usus omnibus seculis viguit, sed & in Ecclesia cum Judæorum tum Christianorum, Reges & Principes sanctissimi à pietate sua haud aliena illa esse judicarunt, attestante historia sacra pariter & Ecclesiastica. Vid. Heid. *Polit. p. 754.* Schönb. *l. 6. c. XXVII.* Wendel, *Phil. Præf. p. 643.* XV.

XV. Ultimum quod ad bellum justum & legitimum requiritur, est *Finis bonus & legitimus*, h. e. talis quo spectetur ultimus omnium actionum humanarum terminus, gloria sc. DEI, & qui congruat justitiæ suscepti & gesti belli. Esto itaque unica belli meta, PAX, rerum omnium quas novisse datum est homini, optima, cujus & nomen dulce est, & res ipsa cum jucunda tum salutaris. Quamvis magna, quamvis diuturna, quamvis periculosa bella fuerint, pax tamen finiantur. Eant ad hanc victores æquè ac victi, nisi aliquam injustitiæ maculam armis suis velint inurere. Talem autem oportet esse pacem, qualem Privernas ille apud Livium *l. VIII.* in Senatu Romano se expectare dicebat, *Fidam sc. & Perpetuam.* Vid. *Lipf. Civ. doctr. l. V. c. 19. & 20.*

Atque hæc quidem sunt, quæ ex uberrima illa Materia Bellica seligere in præsentem voluimus, prætermittis ex ea longè plurimis. Non quod digna non viderentur, quæ ventilationi exhiberemus, sed quod in præfixa nobis pagellarum angustia non licuerit plura adjicere, nec libuerit etiam universum illud æquor trajicere. Sufficiat nobis per brevem Belli amici & incruenti materiam suppeditasse. Quo peracto, nihil restat, quam ut concinamus
GLORIAM IN EXCELSIS DEO.

DE bello, cum bella geris vicinior orbis,
Cum furis horrendis moribus orbis atrox,
Ex prisca rectè monumentis differis, inde
Ad normam revocas bella, Schumanne, suam.
Ridebunt bellatores hæc talia, Quid tum?
Servant in bellum jus studia ipsa suum.
Quotquot bella suo strepitu crudeliter orbem
Frægerunt, judex nunc Schola docta notas
Et damnat, quæ justitiæ contraria sancta.
Et bellatores post sua fata premittit.
Tu noli bellare minus, Schumanne, sub umbra,
In lucem semet proferet iste labor.

Amica manu adscribit.

Johannes Georgius Dorscheus, D:
Nunc

Nunc ubi MARTIS habet furor insatiabilis Orbem,
Non malè sollicitat te quoque MARTIS opus.
Plurima de bello paucis, SCHUMANNE, revélas,
Et sua *militiam* jura modumq; doces.
Fædius in bello, quàm re peccatur in ullà,
Vix solet hîc rectam miles inire viam.
Bellum opus est igitur, bellum sic tradere bellè,
Armiger ut methodo bella decente pareat.
Hæc tua quæ signas sine cæde & sanguine bella,
Res ubi cædis erit, cuncta valere pium est.

*Politissimo & Eruditissimo DN. RESPONDENTI,
Amico suo L. M. Q. adscrib.*

HINRICUS Dringenberg Phil. Moral. Profess.
& Facult. sua in præsens Decanus.

Si labor & Virtus ducunt ad culmen honoris,
SCHUMANNE, Aonidum gloria magna Chori:
Quod certum tandem sis indepturus honorem,
Et labor & virtus spondet abundè Tibi.
Virtutem teneris semper sectaris ab annis,
Ignea vis animi non nisi magna petit.
Perdus ac perniox Prudentum scripta volutas,
Nec labor est ullus, quem tua dextra fugit.
Est Tibi multorum testis Philyræa laborum,
Queis Tibi multorum est conciliatus amor.
Svevisti haud paucas insomnes ducere noctes
In studiis, dum Te nostra Rodante tenet.
Jam nunc arma capis, fortiq; laceessere dextra
Hostem non dubitas, sed sine cæde tamen.
Totus Bella crepat nunc Orbis. Bella movere
De Bellis, res est digna labore tuo.
Sit Bellum felix! Labor & Tuus improbus olim
(Sic precor ex animo) præmia mille ferat!

Testando adfectui scr. l. m. q.

P R Æ S E S.

(95):(0):(90)

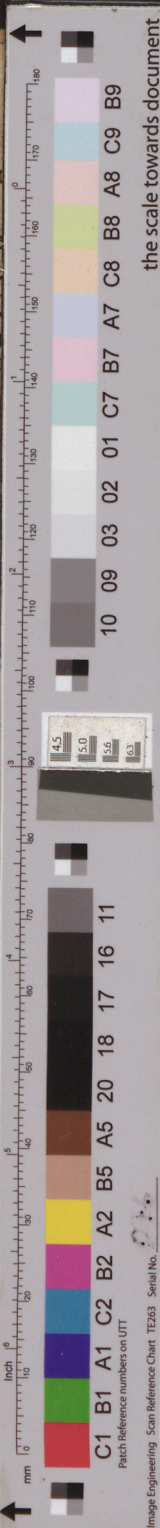
XV. Ultimum quod ad bellum justum & legitimu
est *Finis bonus & legitimus*, h. e. talis quo spectetur ulti
actionum humanarum terminus, gloria sc. DEI, & qui
stitiæ suscepti & gesti belli. Esto itaque unica belli me
rum omnium quas novisse datum est homini, optima
men dulce est, & res ipsa cum jucunda tum salutaris. C
gna, quamvis diuturna, quamvis periculosa bella fue
men finiantur. Eant ad hanc victores æque ac victi, nisi
justitiæ maculam armis suis velint inurere. Talem au
esse pacem, qualem Privernas ille apud Livium *l. VI*
Romano se expectare dicebat, *Fidam sc. & Perpetua*
Civ. doctr. l. V. c. 19. § 20.

Atque hæc quidem sunt, quæ ex uberrima illa Materi
gere in præsentivoluimus, prætermittis ex ea longè plu
quod digna non viderentur, quæ ventilationi exhiberen
in præfixa nobis pagellarum angustia non licuerit plura
libuerit etiam universum illud æquor trajicere. Suffic
brevem Belli amici & incruenti materiam suppedi
peracto, nihil restat, quam ut concinamus

GLORIAM IN EXCELSIS DE

DE bello, cum bella gerit vicinior orbis,
Cum furie horrendis motibus orbis atroze,
Ex priscais rectè monumentis differis, inde
Ad normam revocas bella, Schumann
Ridebunt bellatores hæc talia. Quid tum?
Servant in bellum jus studia ipsa suum.
Quotquot bella suo strepitu crudeliter orbem
Frægerunt, iudex nunc Schola docta nota
Et damnat, quæ justitiæ contraria sanctæ,
Et bellatores post sua facta premie.
Tu noli bellare minus, Schumann, sub um
In lucem semet proferet iste labor.

Amica manu adsc
Johannes Georgius Doi

the scale towards document